

Raymond T. Bye: Social Economy and the Price System. An essay on welfare economics. The Macmillan Company, New York. 1950. 350 + VIII sider. Pris: \$ 3.50.

Som bogens undertitel antyder, drejer det sig her om et indlæg i den nu for tiden så livlige diskussion om de såkaldte velfærdsøkonomiske teorier. Bye giver sig til at undersøge for det første, om et prissystem er en nødvendig betingelse for opnåelse af det mål at maksimere den sociale velfærd, og for det andet, hvad for en art prissystem, der må anses for at være bedst egnet hertil.

Når hensyn tages til velfærdsteoriernes ret omtvistede videnskabelige grundlag på den ene side, og disse problemers store vigtighed på den anden side, kan man i hvert fald næppe undgå at beundre forfatteren for det mod, han har vist, ved at stille sig en så vanskelig opgave. Bye er klar over vanskelighederne ved at opstille videnskabelige kriterier for den sociale velfærd, og vælger derfor den udvej at opstille en række kriterier, som efter hans mening må antages at have den største politiske tilslutning. De vigtigste økonomiske problemer er ifølge hans mening de fem følgende: 1. En udvælgelse af de behov, der skal tilfredsstilles, 2. Indkomstfordelingen, 3. Valget mellem nutidens og fremtidens behovstilfredsstillelse, 4. Produktivkræfternes udnyttelsesgrad og 5. Produktionens effektivitet. Bye opstiller dernæst ialt 18 kriterier for, hvorvidt disse problemer kan anses for at have fået en tilfredsstillende løsning, når det opstillede mål er maksimering af den sociale velfærd eller »social well-being«, som han kalder det. De af Bye opstillede kriterier må anses for at nyde almindelig politisk tilslutning.

Som lige omtalt, er bogens hovedformål en undersøgelse af, hvorvidt anvendelsen af et prissystem er en nødvendig betingelse for, at det opstillede mål kan nås og i bekræftende fald, hvorledes dette bør indrettes. Det første spørgsmål svarer Bye bejaende, hvilket resultat det overvejende flertal, hvis ikke alle, forfattere med økonomisk indsigt, der har behandlet dette problem, er kommet til.

Hvad det andet spørgsmål angår, opstiller Bye fire følgende typer af prissystemer: 1. Et »naturligt« prissystem, hvorved forstås et laissez-faire system, kendetegnet derved, at statsmagten i videst muligt omfang afholder sig fra indgreb, der påvirker systemets funktionsmåde. 2. Et »beskyttet« (protected) prissystem, hvorved forstås, at staten ved tilrettelæggende metoder søger at sikre den mest effektive konkurrence, forhindre monopol-dannelse og antisocial udnyttelse af produktivkræfter, men iøvrigt opmuntrer til, at systemet kan virke uforstyrret. Denne form for prisdannelse må anses for at være i bedste overensstemmelse med moderne liberalistiske anskuelser. 3. Et »normaliseret« (normalized) prissystem, hvor staten ved planlægning af det økonomiske liv søger at gennemtvinge, at systemet fungerer på en sådan måde, at priserne svarer til en norm, som en ideel frikonkurrence vilde virkeliggøre. Et frit konsumvalg og beskæftigelsesvalg søges bevaret, men statens økonomiske plan bestemmer, hvilke varer, der skal produceres og hvor store kvanta af de enkelte varer. Det er et sådant økonomisk system, som nærmest må siges at foresvæve demokratiske, socialistiske forfattere som det ideelle. 4. Et »manipuleret« prissystem, der bliver benyttet som middel til at opnå de af statsmagten fastslåede økonomiske og andre formål. Det prissystem, man har f. eks. i Sovjet-Unionen er et eksempel herpå.

Efter en udførlig drøftelse af anvendeligheden af disse forskellige prissystemer til opnåelse af det af Bye opstillede mål, kommer han til det resultat, at det »normaliserede« prissystem, gennemført som et led i en kollektivistisk planøkonomi, sandsynligvis vil være bedst egnet hertil. I et slutkapitel, der hedder: »Pricing in Collectivism« optager Bye til drøftelse og vurdering de synspunkter, der har været fremført for og imod muligheden for et rationelt prissystem under kollektivismen. Han kommer til det resultat, at teknisk set skulde der ikke være noget i vejen for, at et prissystem kan løse sine opgaver under en sådan samfundsorden og mener endda, at det sandsynligvis vil gøre det bedre end

Raymond T. Bye: Social Economy and the Price System. An essay on welfare economics. The Macmillan Company, New York. 1950. 350 + VIII sider. Pris: \$ 3.50.

Som bogens undertitel antyder, drejer det sig her om et indlæg i den nu for tiden så livlige diskussion om de såkaldte velfærdsøkonomiske teorier. Bye giver sig til at undersøge for det første, om et prissystem er en nødvendig betingelse for opnåelse af det mål at maksimere den sociale velfærd, og for det andet, hvad for en art prissystem, der må anses for at være bedst egnet hertil.

Når hensyn tages til velfærdsteoriernes ret omtvistede videnskabelige grundlag på den ene side, og disse problemers store vigtighed på den anden side, kan man i hvert fald næppe undgå at beundre forfatteren for det mod, han har vist, ved at stille sig en så vanskelig opgave. Bye er klar over vanskelighederne ved at opstille videnskabelige kriterier for den sociale velfærd, og vælger derfor den udvej at opstille en række kriterier, som efter hans mening må antages at have den største politiske tilslutning. De vigtigste økonomiske problemer er ifølge hans mening de fem følgende: 1. En udvælgelse af de behov, der skal tilfredsstilles, 2. Indkomstfordelingen, 3. Valget mellem nutidens og fremtidens behovstilfredsstillelse, 4. Produktivkræfternes udnyttelsesgrad og 5. Produktionens effektivitet. Bye opstiller dernæst ialt 18 kriterier for, hvorvidt disse problemer kan anses for at have fået en tilfredsstillende løsning, når det opstillede mål er maksimering af den sociale velfærd eller »social well-being«, som han kalder det. De af Bye opstillede kriterier må anses for at nyde almindelig politisk tilslutning.

Som lige omtalt, er bogens hovedformål en undersøgelse af, hvorvidt anvendelsen af et prissystem er en nødvendig betingelse for, at det opstillede mål kan nås og i bekræftende fald, hvorledes dette bør indrettes. Det første spørgsmål svarer Bye bejaende, hvilket resultat det overvejende flertal, hvis ikke alle, forfattere med økonomisk indsigt, der har behandlet dette problem, er kommet til.

Hvad det andet spørgsmål angår, opstiller Bye fire følgende typer af prissystemer: 1. Et »naturligt« prissystem, hvorved forstås et laissez-faire system, kendetegnet derved, at statsmagten i videst muligt omfang afholder sig fra indgreb, der påvirker systemets funktionsmåde. 2. Et »beskyttet« (protected) prissystem, hvorved forstås, at staten ved tilrettelæggende metoder søger at sikre den mest effektive konkurrence, forhindre monopoldannelse og antisocial udnyttelse af produktivkræfter, men iøvrigt opmuntrer til, at systemet kan virke uforstyrret. Denne form for prisdannelse må anses for at være i bedste overensstemmelse med moderne liberalistiske anskuelser. 3. Et »normaliseret« (normalized) prissystem, hvor staten ved planlægning af det økonomiske liv søger at gennemtvinge, at systemet fungerer på en sådan måde, at priserne svarer til en norm, som en ideel frikonkurrence vilde virkeliggøre. Et frit konsumvalg og beskæftigelsesvalg søges bevaret, men statens økonomiske plan bestemmer, hvilke varer, der skal produceres og hvor store kvanta af de enkelte varer. Det er et sådant økonomisk system, som nærmest må siges at foresvæve demokratiske, socialistiske forfattere som det ideelle. 4. Et »manipuleret« prissystem, der bliver benyttet som middel til at opnå de af statsmagten fastslåede økonomiske og andre formål. Det prissystem, man har f. eks. i Sovjet-Unionen er et eksempel herpå.

Efter en udførlig drøftelse af anvendeligheden af disse forskellige prissystemer til opnåelse af det af Bye opstillede mål, kommer han til det resultat, at det »normaliserede« prissystem, gennemført som et led i en kollektivistisk planøkonomi, sandsynligvis vil være bedst egnet hertil. I et slutkapitel, der hedder: »Pricing in Collectivism« optager Bye til drøftelse og vurdering de synspunkter, der har været fremført for og imod muligheden for et rationelt prissystem under kollektivismen. Han kommer til det resultat, at teknisk set skulde der ikke være noget i vejen for, at et prissystem kan løse sine opgaver under en sådan samfundsorden og mener endda, at det sandsynligvis vil gøre det bedre end

under en kapitalistisk samfundsorden. Derimod indrømmer Bye, at de politiske vanskeligheder herved ikke må undervurderes, men betragter den side af sagen som faldende uden for den opgave, han har stillet sig.

Byes fremstillingsmåde er udelukkende verbal, hvad en matematisk tænkende økonom sikkert vil behjælpes ham, idet matematik som bekendt har fundet en stor anvendelse lige siden Pareto og Barone, netop ved drøftelse af de problemer, det her drejer sig om. En mere kvantitativ behandling vilde også have den fordel, at derved vilde der være gennemtvunget kontrol med, at der ikke blev draget videre konklusioner end de præmisser, man går ud fra, tillader. Og fristelsen til at tilsnige sig mere eller mindre ubegrundede resultater er måske særlig stor, når sådanne emner behandles. På den anden side indebærer en mere eksakt behandling af et sådant emne den fare, at de erkendelsesmæssige vanskeligheder, der stiller sig i vejen for, at man vedrørende disse sager kan komme til resultater, der har videnskabelig gyldighed, tilsløres, i hvert fald for den mindre kritiske læser.

Da bogens hovedformål er behandling af specialproblemer, forekommer det unødvendigt, at forfatteren ofrer temmelig megen plads på udredning af elementær økonomisk teori, kendskab til hvilken, det skulde være naturligt at forudsætte hos den læserkreds, der overhovedet har forudsætninger for at læse den med udbytte.

Fra anmelderens synspunkt er det en hovedindvending mod forfatterens behandling af det foreliggende emne og de resultater, han kommer til, at der ikke foretages nogen videre undersøgelse og vurdering af de praktisk-politiske muligheder for at realisere den ideelle form for planøkonomi, der beskrives. En planøkonomi, der dirigeres af en overmenneskelig diktator, er kun en virkelighedsfjern tankekonstruktion.

Vi skal i denne forbindelse nævne som eksempel spørgsmålet om produktionsfaktorernes prisdannelse i et kollektivistisk samfund. Det blev i sin tid hævdet af Mises, at en rationel prisdannelse for pro-

duktionsfaktorerne, måtte blive udelukket i et sådant samfund, idet et marked for disse ikke vilde kunne forefindes der. Bye mener derimod, at man godt kan oprette en slags marked for produktionsfaktorer i et kollektivistisk samfund, hvad han tænker sig gjort på den måde, at centralmyndighederne fastsætter bestemte priser på disse, på grundlag af hvilke priser direktørerne for de kollektive virksomheder så konkurrerer om de udbudte kvanta. Hvis ikke de af centraladministrationen således fastsatte priser skal være ganske vilkårlige, må man gribe til forudsætningen om den alvidende diktator.

En alternativ fremgangsmåde vilde være mulig, nemlig den, at lade direktørerne for de kollektive virksomheder træffe bestemmelse om priser og producerede mængder af de produktive ydelser. På den måde vilde man hurtigt få ligevægtspriser, men så har man i grunden genoprettet privatkapitalismen med dens fordele og ulemper. Spørgsmålet om betingelserne for, at man i et kollektivistisk samfund kan maksimere den sociale velfærd, kan iøvrigt næppe blive af aktuel interesse, før man har fået svar på det spørgsmål, om det må anses for at være sandsynligt, at myndighederne i et sådant samfund vilde tilstræbe et sådant mål. Med hensyn til de hidtidige erfaringer i de totalitære, kollektivistiske samfund forekommer det i høj grad tvivlsomt, om dette vil være tilfældet.

Trods sine mangler må Byes bog dog alligevel anses for at være en anbefalelsesværdig læsning for dem, der interesserer sig for velfærdsteorier og socialistisk prispolitik. Det er den ikke alene på grund af forfatterens samvittighedsfulde behandling af de for menneskeheden så livsvigtige problemer, den handler om, men også hans betragtninger over mere almindelige teoretiske spørgsmål indeholder mange interessante tanker, f. eks. hans kritik af indifferenskurvefremstillingen.

O. Bjørnsson.